

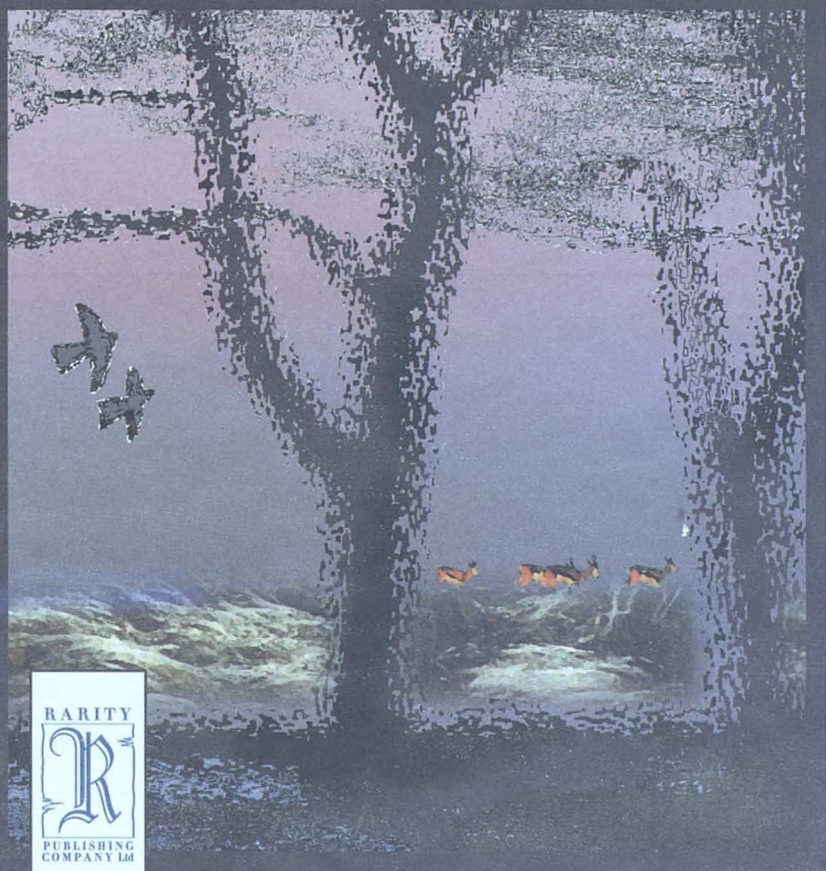
1 2007
34 к

Жыр
жаулары

Есенбай
ДҮЙСЕНБАЙҰЛЫ

Ұланғайыр

RARITY

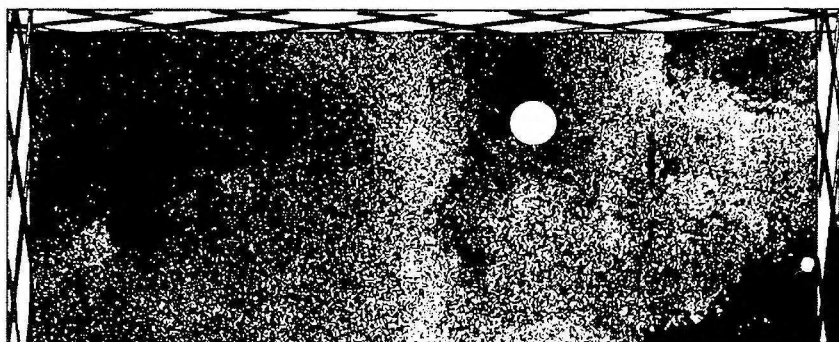
PUBLISHING
COMPANY LTD

Есенбай Дүйсенбайұлы

Ұланғайыр

Өлеңдер мен дастандар

**Алматы
«Раритет»
2006**

Жыр
жаулары

Есенбай
ДҮЙСЕНБАЙҰЛЫ

821.512.122
Д, 84

Ұланғайыр

Өлендер мен дастандар

RARITY

R

PUBLISHING
COMPANY Ltd

ББК 84Қаз7-5

Д87

Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігі
бағдарламасы бойынша шығарылды

Серия 2002 жылдан бастап шығарылып келеді

Серияның негізін салған *З.Серікқалиұлы*
Көркем безендірмесі негізін салған *А.Тіленшиев*

Дүйсенбайұлы Е.

Д87 **Ұланғайыр:** Өлеңдер мен дастандар. — Алматы:
Раритет, 2006. — 272 бет. — «Алтын қор» кітапханасы.

ISBN 9965-770-16-6

Ел ақыны Есенбай Дүйсенбайұлының бұл таңдамалы томдығына туған жер табиғаты, уақыт және заман, қоғам және адам, оның өмірдегі орны, тіршілік мән-мағынасы жайлы толғаныстары топтастырылды.

Қазақ елінің әлеуметтік-қоғамдық өмірінде кейінгі жиырма жыл төңірегінде болған үлкен рухани және саяси өзгерістер кітаптың екінші бөліміндегі «Қайта бастау» дастанында бейнеленген.

ББК 84Қаз7-5

Д 4702250202—16
413(05)—06

ISBN 9965-770-16-6

© Дүйсенбайұлы Е., 2006
© «Раритет» БК., 2006
© Безмайрген Б. Серікбай., 2006

БОЗАЛА ТАҢНЫҢ БОЗТОРҒАЙЫ

*Жетісудың көктемі
Күнде нәсер, көк мекен.
Біздің ауыл шөптері
Шөлдеп тұрған жоқ па екен?*

*Алматының гүлзары,
Алатаулы дүр мекен.
Біздің ауыл қыздары
Күнге күйіп жүр ме екен?*

Мұның несін айтады? Арнайы өлең жазбаса да белгілі ғой. Әрине, шөлдеп тұр, әрине, күнге күйіп жүр... Сонда да... осында бәрі бар. Сағыныш сазы десеңіз де, көңіл-күй көрінісі десеңіз де, табиғат суреті десеңіз де, тіпті жеңіл де жылы юмор десеңіз де... бәрі бар.

«Күйқылжып тұрар кешкілік құстар бар құйттай, өрімдей, өлеңі ғана естіліп, өздері көзге көрінбей» — Есенбай Дүйсенбайұлы осы шумағында өзі туралы да айтқандай сезіледі. Астанаға көшкенге дейін Алматыда отыз жылдай тұрған мен Жазушылар одағына таллай бара жүріп, осы ақынды бір де бір көрмегенімнің өзі көп жайды аңғартатын сияқты. Алайда өзін көрмегенімізбен, біз осы отыз шақты жылдың ішінде ұлттық әдебиетіміздің аспанына Есенбай ақын шығындата шығарып, шырқырата шырқатып берген бозторғай үнін естідік те отырдық. Сырбаз да сұлу суреткер Сағи Жиенбаев: «Есенбай ешқандай қоспасы жоқ, табиғаттың аузынан түсе қалған ақын. Әр өлеңінен көктемгі даланың жұпар иісі келеді. Дүниені сезінуі бөлек, оны өзгеге сезіндіруі де бөлек. Мен Есенбай өлеңдерінен Жем бойынан өзім көрмеген керемет суреттерді көргендей болам. Сол суреттердің ішінде жүргендей сезінем. Оның өлеңдерінде жалған дыбыс, жасанды бояу болмайды», — дегенде, жырдағы жолын қуған інісінің өрелі өнерінің өзіндік өрнегін тап басып таныған.

«Осынша жыл жазғанда, мұнша кітап шығарғанда, өлеңге өзімше қосқаным не?» деп шындап ойланар болса, Фариза Оңғарсынова айтатындай, «соңғы сөзіне үйлесті сөздер тауып және соны «өлең» деп өзін де, өзгені де сендіретін» талай ақынның қиналып қалары рас. Жақсы ақын болып алу үшін жақсы өлең жазу жетсе, жетер, алайда жақсы ақын болып қалу үшін ол аздық етер. Бәрінен бұрын, «о, мынау бәленше гой» дегізетін өзіндік бет керек, ол үшін бөлекше бейнелер, бояулар керек. Есенбай Дүйсенбайұлында ондай бет бар — ақынның аты қазақ поэзиясына бозала таңның өзіне дейін ешкім де дәл осындай етіп салмаған сұлу суретін салып бергендігі мен дарқан даланың гимніндей бозторғайдың өзіне дейін ешкім де дәл осылайша төгілдіріп алып келмеген сырлы сазын алып келгендігі үшін де құрметпен аталуға лайықты. Ақынның татаусыз төгілетін тіл кестесі, әсем әндей естілетін сөз сазы, шешен де шебер орайласатын образды орамдары Есенбай Дүйсенбайұлын бүгінгі қазақ жыршының өрен жүйріктерінің қатарына қиналмай қосуға мүмкіндік береді.

«Әуелден сол ма пешене, от шыға қалар бетіме. Озыңыз төрге десе де, отыра кетем шетіне» — осылай сөйлейтін сыпайы суреткердің үндемей жүріп үлкен еңбек еткенін жырсыүйер қауым көрсін, бағаласын деп, «Алтын қор» сериясымен шығып отырған таңдамалы томдығына осы беташар сөзді жаздық, ардақты оқырман қауым.

Сауытбек АБДРАХМАНОВ

Бозала таң мен бозторғай

* * *

Домбыра-дала қуанған
Бозжорға дейтін күй төгіп,
Бойжеткен-орман, ну орман
Бозала сулық бүркеніп;

Қиқуға толып қиыр бар,
Будак та будак бұлт өріп,
Мойнын бір созған сиырлар
Көкжиек-көлге сүйкеніп;

Түріп те түнді ту алыс,
Сүйінші күтіп, сый күтіп,
Боз атқа мінген Қуаныш
Келеді шауып құйғытып.

Келіп те қалды енді, міне,
Шашуды, жұртым, шаш арнап!
Күмбір де күмбір кең дүние,
Күннің де көзі жасаурап...

Бозаңда шырқап бозторғай,
Бусанып тұр ғой бояу-бақ.
Бозбала өмір ой толғай,
Бозала таңда оянбақ!

СӘУІР КЕЛГЕН СӘРІДЕ

Қойны көктем, жылы бақ
Қолаң шашын бұрымдап,
Тал басына шығып ап
Таң торғайы шырылдап;

Қаз дауысты аспанның
Қанатынан суыл кеп,
Кеудесінде жас талдың
Жапырақтар уілдеп;

Қызғалдақтар дірілдеп,
Тұңғыш көрген шуақты...
Қосыла-қосыла біріндеп,
Хорға айналды қуатты.

Сәуір келген сәріде
Сылқым, күміс сыңғырлы,
Бастап кетті бәрі де
Жалпыға ортақ бір жырды:

— Ерте оянған көгінде,
Есен бе, Таң,
Сәлем, Күн!
Ән әкелді өмірге
Әлсіздері әлемнің.

Әнімізде нұр-шаттық
hәм әдемі мұң қанша?!
Көктем-ғұмыр бір сәттік,
Көзді ашып-жұмғанша.

Найзағайдан от бүрік,
Тыншыма, Күн!
Жүз, Кеме!
Ұзақ жасау, көп тұрып,
Мұрат емес бізге де.

Сол жалқы сәт-жарасым
Жетіп жатыр, жетуде —
Жер мен көктің арасын
Желпінтіп бір кетуге.

Қарлы қыстың қойнында жаз жаралып,
Сәуірлерде сәулелі саздар ағып,
Табиғаттың келеді көктемдерін
Қаңқылдаған қанатты қаздар алып.

Шүйкілдетіп төбелер шүйгіндерін,
Күмбірлейді керемет күй күндерім,
Барлық туды бойлатып көк аспанға,
Барлық елдің ойнатып гимндерін!

Құзырларды сыпырып құзар әні,
Кеуделерден көшеді мұз аралы...
Көктем сайын анадан қайта туып,
Адамзаттың өмірі ұзарады.

ҚҰМАЙ

Италақаздың аруы
Томаға-тұйық тез күнде,
Бойдағы қуат-қаруы
Бордай боп тозған мезгілде

Көлденең көзден қорғалай,
Кеудесі тола дірілге,
Құлайды келіп сорғалай
Құмдауға біткен бір інге.

Ада қып сосын қайғысын,
Адал боп ана ғұрыпқа,
Туады екен байғұсын
Бар-жоғы үш-ақ жұмыртқа.

Тамызып майын ауыздан,
Толғайды қарттар былай деп:
Бір балапаны қауыздан
Қыңсылап шығар құмай боп.

Асырап алса адамзат,
Хайуанның осы құйыны
Аспанның астын базарлап,
Бұлт соғып өтер бүйірі.

Жер үсті енді желпініс,
Жеңгендей жебір жауларды.
Дүние тыныш, мен тыныш,
Шешкендей шиє дауларды.

Дүние неткен жарық-ты,
Сағымнан азат сай-шындар...
Саф таза осы қалыпты
Сақтайтын мәңгі қайсың бар?!

* * *

Алаңсыз дәурен аспаны жұлдыз, күс толы,
Жалт ете қалды сынаптай бейне сырғанап.
Жатыр әйел,
Гинекология столы...
Ұятсыз түн терезеден қарап.

Тұруға оның дәрмені жоқ қой, сол батып,
Атуын таңның асыға күтер тез арып.
Бір өмірді,
Бір үмітті толғатып,
Жатыр әйел жапырақтай бозарып.

Жас ару жатыр... азабы әлі жалғасқан,
Жан әлемінің жарық сәулесін толғатып.
Бозаң белде борай да орай талмастан,
Бозжорғалы таң келеді жол қатып!

Кенелте, міне, жарылқау үшін ағынан
Келіп те жетті тықсыра қуып түнекті.
Дариға, сонда бір өмір
Әйелдің аяқ жағынан
Бозала таңда бозторғай болып шыр етті!

* * *

Соғыстан соңғы жыл еді,
Бозала таң мен бозторғай мұны біледі.

Таскерен ажал әжеме менің келді тік,
Таң алдында талықсып кетті дем бітіп.
Еңірей сонда есіктен шыға жөнелдім,
Көзімнің жасын жалмауыз кара жер жұтып.

Табиғат өзі көшіріп келіп қырды ояу,
Бозшағыл үсті арай да арай нұр-бояу.
Ұшында көздің, бозала таңнан берірек,
Ұшырасып тұр бір атты кісі, бір жаяу.

Бұлттарға бұлғап басына киген қалпақты,
Ауылға қарай ағыза шапты салт атты.
Тіріліп кенет, бір үміт демеп мен тұрдым,
Балапан өмір, балдырған өмір бал-тәтті.

Қалпақпен серпіп қасірет бұлтын қаптаған,
Бозала таңда бората шапқан атты адам:
— Сүйінші, бала, көкешің келді, келді! — деп,
Тасыр да тұсыр таяла берді тап маған.

«Өмірден енді өгейлік көрмей өтем!» деп,
Теңселе баспай, тең бастым сонда бекем боп.
«Жарық дүние, жан көкем келді, көкем!» деп,
Аспанның астын дауысқа әбден толтырдым,
Тарай да тарай тауларға қарай жөңкілді үн!

Көкек те байғұс «көкең» деп әнге сала бір,
Жаңғыртып айтты көшіп те көшіп дала, қыр.
Дариға, сонда жалғасқан өмір, жаңа жыр,
Бозала таңда көз жұмып кеткен кемпірдің
Бас жағында бозторғай болып сен тұрдың!

СЕҢГІР ТАУЫМ СЕН ЕДІҢ

Әжем Қанымға

1.

Тілеуіңді мен тілеп-ақ едім тағдырдан,
Қара шаңырағымды қалдыра көр деп нұсқаға.
Сабылып келгенде сан қырдан,
Сая керек қой құсқа да.

Сеңгір тау сындас сендей бір тұлға керек-ті
Ер-азаматқа ел қамын ойлар тұста да.
Әжесін іздеп сұрады бүгін деректі
Үш бозторғайым — үш бала.

Аяулы қартым, арманды білсең мендегі
Арандап қалған албырт шақтарда сезімге.
Тең құрбымнан терезем титтей кем бе еді
Төрде отыратын кезінде?!

Бордай тозбап ем бозінген-шерге бой сынатып,
Өмірде көрген қияметім екен көнбес бұл.
Орныңды сенің ойсыратып,
Омыраулап өтті он бес жыл.

Содан бері мен сан иірімдерден су іштім,
Мың мейірімдермен туыстым.
Көңілдер шықты алдымнан талай айнала көл,
Маңдайымнан сипады қанша майда қол,
Махабаттардың өртеді қанша от лебі...

Бәрі де соның сен айтқан
«Айналайын» деген бір ауыз сөзге жетпеді!

2.

Басымнан кейде бақ ұшып,
Еңкейтіп алсам еңсені,
Түндерде тоқсан табысып,
Түсімде көрем мен сені.

Атыңды, әже, адақтай,
Айтпауға бармас дәтім де
Балдырғанымды таң атпай
Бақшаға сүйрер сәтімде.

Бейнетсіз, сірә, бақ бар ма,
Тірлікте тынбас күресім.
Дем беріп қиын шақтарда,
Сен келіп кетіп жүресің.

3.

Қабыл болып ақ тілеуі — тобасы,
Қалдайбекте қалды әжемнің моласы.
Атын жазып туған жердің тасына,
Айқұлақты там салмадым басына.

Келсе-дағы ел қатарлы болғысы,
Кедейлікте ғұмыр кешті ол кісі.
Бейіті де... ұқсайды сол сұр төбе
Бейнеттеніп бізді өсірген күркеге.
Көз тіріде көре алмаған бір қызық,
Өлгеннен соң үстіне үй тұрғызып,
Жарылқауым кімге керек қарық қып,
Жарлы қалпы жата берсін, жарықтық.
Жоқ күмбез де, мәрмәр құлпытасы да,
Шыбық шаншып кеткенмін мен басына.
Осы күні айналып ол қайыңға,
Шуылдап тұр шуақ дүние жайында.

ЕСКІ ЖҰРТ

Қант түгіл, қара суын балдай деппін,
Мен ақын баласы едім Қалдайбектің.
Арманның айлы түні адастырып,
Ат ізін сол ауылға салмай кеттім.

Білмеймін сертім қандай, өртім қандай?
Көрмесем, қадірім мен көркім бардай,
Алыстан сыйласқанды өлең етіп,
Өзімше болып жүрмін бөркім дардай.

Екі-ақ үй Екінші ауыл елдей мекен,
Ерттесем желмаямды, желмей жетем.
Әлде мен етегі елпі, жеңі желпі
Жылдарға қайта оралғым келмей ме екен?

Дүние болып еді тар маған да...
Апырмай, ескі жұртқа бармағанда —
Есенбай дейтін сол бір кедей жайлы
Естелік тірілтуге арланам ба?

Аға жұрт, ақ кіреуке тон-жағам бар,
Қонбадым қонысыма қомадаған нар.
Жетімді жеті әкеден жіберетін
Ат мінген ақ жабулап Оңдағандар

Айтпаймын елге бүлік салды-ай деп те,
Ел оны жақсы көрді жандай деп те...

Көжесін интернаттың қатар ішкен
Көп достан кім бар екен Қалдайбекте?

Сайрамай сандуғашы сазарып таң,
Жатақпен қоштасар күн маза құртқан.
Әкемнің табан ақы, маңдай терін
Тіленіп нән бухгалтер Қазановтан,

Жыр жазып, жанарымнан жас парлаттым...
Қаржы алып қанындай бір қасқалдақтың,
Өрмелеп Алатауға кете бардым
Өрімен арман атты баспалдақтың.

Ұлы ағыс толқындарын ұластырып,
Жылдарды домалатты қыр астырып.
Сырмінез сол ауылға соқпай кеттім,
Сыртынан амандығын сұрастырып.

Өрімдей қауырсыны көк өспірім
Көрінбей, көңіл, неге емексідің?
Аспанға асатаяқ лақтырғандар
Бүгінде қойдан қоңыр деп естідім.

Заманы мейірленіп, зейін беріп,
Жас қауым ағалыққа бейімделіп...
Алды ма ел тізгінін өз қолына,
Өмірге біздің ұрпақ кейін келіп?

Дауасы сағыныштың бар ма мына,
Жырды да, жинап қойып шаруаны да,
Барып бір қайтсам деймін Қалдайбекке,
Әжемнің сәлем беріп аруағына!

* * *

Кимесек те біз көк сауыт,
Көз ілмей өтті не түндер.
Жиделі сайда шөп шауып,
Жорықта жүрдік жетімдер.

Даусында суық ызғар жоқ
Тайқара қайда, таңсәрім?

«Жұмысқа шығыңыздар!» деп
Айғайлағанын аңсадым.

Сыпа бір белден боратып,
Сыпырса сәуле томаға,
Сыпыра бізді оятып,
Сықпыртатұғын сол аға.

Ол да бір қызық күй еді
Азан да қазан жайларға.
Тапырақтатып түйені,
Таң атпай салдық сайларға.

Өлеңім еді туатын
Бригадирлер сүйкімді.
Бөліп те бөліп қуатын
Бөрліккен қойдай ұйқымды.

Кәнеки, жылдам жет, күндер,
Желкілде, жердің ну көгі!
Жым-жырт боп қайда кеттіндер,
Даланың дабыл-гудогі?!

Атса да қанша іркілмей,
Бозала таңдар бояп қас,
Ұйықтап бір қалсақ бұл күнде,
Бізді енді ешкім оятпас!

* * *

Бозбауыр аспан иіп бір,
Рақат жаңбыр құйып тұр.
Тобықтай ғана бозторғай
Тобылғыдан аласа,
Тораңғыдан биік тұр.
Толқын-толқын күйіне
Тоқсан тарау сыйып тұр.
Тылсым тартып дүние,
Тыңдай берді ұйып қыр.
Мықты болсаң, бозбала,
Өмірде сен де ой аулап,
Бозала таңдай бояу жақ,
Бозторғайдай күй ұқтыр!

Көрінді бұлттан қиық күн,
Көңіл де ояу, көз де ояу.
Сен барсың бірақ, сүйіктім,
Бозторғай бояу, боз бояу.

Ерте де, кеш те төгіп жар,
Естіліп тұрар ер даусың.
Сен жүрген жерде өмір бар,
Өмір бар жерде сен барсың.

Ән-жырың тозбай, ой тозбай,
Толқып та толқып толғарсың.
Сен жүрген жерде бозторғай,
Бозторғай барда сен барсың.

Өзіңсіз күндер озар ма,
Отырмын тағы ой толғай.
Таңымның аты — Бозала,
Торғайдың аты — Бозторғай.

Боз бояу тұр ғой көзге ұрып:
Даланың аты — Боздала,
Жігіттің аты — Бозжігіт,
Баланың аты — Бозбала.

Шулардан шаршап тозғанда
Жайлауға барсам өзім мен:
Жорғаның аты — Бозжорға,
Күйдің де аты — Бозінген.

Әрі асып бұлттан, ақыным,
Аспанда бір сәт көз жұмсаң,
Иіскеп отыратұғын
Дәрінің аты — Бозжусан.

Азамат кетсе бір асыл,
Боздағым деп те жатар кеп.
«Бозторғай құстың ұясы
Бозаңда болар» (Махамбет).

Беу, дүние, бұлар аз екен,
Болмаса қайран ақыр түк,
Қазаға қарсы Қазекен
Бозқасқа шалар бақыртып.

Ерте де, кеш те игі үні
Естіліп тұрар ой қозғай.
Бозбала күннің гимні —
Бозала таң мен бозторғай!

* * *

Ақжакұт аспанынан аунаған нұр,
Сұрасам, берер ме екен тау маған жыр?
Айта алмай, күдіктенем...
Үміт деген
Үлпілдек ақша бұлт па жаумаған бір?

Ассам да асу-асу неше белес,
Көңілдің көгінен сол көшер емес:
Бозбала — жігіттікке жетпеген ұл,
Боз жаңбыр — әзірінше нөсер емес.

Құландай қаққа қанған құла дүзде,
Құмардан шығармыз ба мына біз де?
Бозторғай бозаңдағы — бұлбұл емес,
Бозжорғам — дүлдүл емес бұл әзірге.

Қоздатып сан сұрақты коза ма қан,
Мен қайтсем аққу-шаңнан созам арқан?!
Күн жақтан хабар алып... көз ұшында
Бозарып келе жатқан бозала таң!

* * *

Соқты дауыл, жарқ-жүрқ етіп жасын да,
Ту-талақай кетті тегіс тулап қыр.
Жерге айналған бір боздақтың қасында
Желең төсті жалғыз қайың шулап тұр.

Көшті дауыл, өшті нөсер, жасын да,
Жауыннан соң шыға келді жайнап қыр.
Өлген солдат бейітінің басында
Өмір даусы — бозторғайлар сайрап тұр!

* * *

Майдағы шыққа майса бау
Малынып тұрды таңертең.
Жаңбырдан кейін жайсаң-ау
Жайнаған гүлдей жан өлкем.

Көз жетер жердің көлемін
Көміп сап күміс тозаңға,
Бозала таңның өлеңін
Бозторғай жырлап бозаңда,

Жұпарын ішіп шөптердің,
Жел жетті қыздың деміндей...
Кездер-ай, кездер көктемнің
Алғашқы күркіреуіндей!

* * *

Кетті қайда жалтарып,
Қараңғылық дірілдеп?
Таңдайынан бал тамып,
Таң келеді сібірлеп!

Май айының бұлбұлы,
Масайрайды жыршы құс.
Елбірейді түз гүлі,
Елжірейді күншығыс...

* * *

О, менің көктем күнім, жаз заманам,
От едім лауламаған, маздамаған.
Сен мені кешіре көр, кезім болса
Хал-жайын қара бастың қазбалаған.

Тып-тыныш түн мұнарын түріп өктем,
Шырайлы шырын таңның нұры жеткен.
Оятқан шырт ұйқыңнан дауылдар да
Үстінен жүрегімнің жүріп өткен.

Шерді де, шаттықты да білемін әр,
Көтеріп шашбауыңды, тіледім нәр.
Толғансам түн ұйқымды төртке бөліп,
Тірлік деп тыпыршыған жүрегім бар.

Бұл жүрек арманы мол, жыр-әні көп,
Ойламан мәңгі соғып тұрады деп.
Өртеген өзегімді өлең үшін
Дүниеге келгенмін мен бір-ақ рет!

ҚАЙДАСЫҢ, ОЙЫН БАЛАСЫ

Сағынып тұрмын, қарашы!
Қайдасың, өзен жағасы,
Қызыл гүл жастық, жаз белес?
Қырықтың ызғын даласы,
Көктем мен күздің арасы —
Мен көрген өмір аз да емес.

Көзімнің бейне қарасы,
Қайдасың, ойын баласы,
Ойында алаң жоқ белес?
Өң менен түстің арасы,
Таң менен кештің арасы —
Мен көрген өмір көп те емес.

Аңсатып жүрген арман боп,
Алдымда әлі тандар көп,
Алаула, мазда, шоқ-сезім.
Отқа да суға салған көп
Өмірден кейін қалғам жоқ,
Озып та көрген жоқ кезім.

Бозжорға күйім, боз әнім
Боратып жолдың тозаңын,
Болашаққа қол созамын.
Болдырған жоқпын, қожамын
Болмысқа, жүрек-тізгінге.
Бір күні өмір біздің де
Біледі бастан озарын,
Бозжорға күйім, боз әнім.

* * *

Бұлт қонбаған ажарына,
Кеудесінде боран бәсең —
Балалықтың базарына
Енді қайтып оралмас ем.

Сөніп сол бір шат фонтандар
Қалсын мейлі, қалма мейлі,
Батқан күндер, атқан таңдар
Ылғи: «Алға! Алға!» — дейді.

Алға сүйреп айтулы арман,
Жол жүреміз арып-талып.
Сақта кейін қайтулардан,
Біраз жерге барып калып!

* * *

Бозжорғам, бозала таң, есенбісің!
Боз дәурен, сен де бастан көшермісің?!

Көшпейтін амал-айлаң табылса бір,
Көшелер болмай тұрып абыр-сабыр!

Осы бір қараңғы да, күндіз де емес,
Ай да емес сүттей жарық, жұлдыз да емес;

Себездеп саз беріп тек әлі атпаған,
Тұмсығын көкжиектің қанатпаған;

Үлкен бір құпиясы бар асылдай,
Үміттей, ең мен түстің арасындай;

Ұлы өмір жатқан шақта ұйқылы-ояу,
Бозамық, қоспасы жоқ шикі бояу;

Бесіктен алынбаған бала деуім
Жарасар елең-алаң, алагеуім

Қалпыңда құмарымды құрытқан сан,
Беу, жақсы болар еді-ау тұрып қалсаң!

Тұрмайсын, күн сәулесін жамылса қыр,
Дүние болады да абыр-сабыр;

Қым-қуыт қарбаласпен тілдестіріп,
Таң атса — тағы да тез күн кешкіріп;

Ат ізін сәби дәурен әрі салып,
Сәттерден сабақ болар дәріс алып;

Маздатып өртегенше іңір отын,
Өмірдің майданында жүгіретін —

Тірлікте кекселену басталады,
Тісқаққан ғып кешегі жас баланы.

ТӨРТ БОЯУ

Боз даланың боз кешу нуындағы
Бозала таң — бөбектің туылғаны.
Шыққан ақ күн — бозбала азамат боп,
Ат мініп, ақ жолға бел буынғаны,
Адам қолы жасаған ұяттардың
Қызыл іңір — қызартып қуырғаны,
Қараңғы түн — көңілі суынғаны...
Алма-кезек төрт бояу құбылады
Құбылмалы аспаннның туындағы!

Көріп тұрып көктегі ала бұлтты,
Табиғаттан таптым бір даналықты:
Боз, ақ, қызыл һәм қара — төрт бояудан
Адамның да тағдыры жаралыпты!

Бозторғайы секілді ең боз даланың,
Сезбей қалдың сезімді ән қозғағанын.
Үміт түнін жамылып үй сыртында
Қыз күтетін **бозарып** бозбала күн.

Қарашада қаздардың қаңқылдарын
Қанша ұзатып қайғырды жарқын жаның?!
Ақ көңілің алданған кезге дейін
Ағыңнан тек жарылып аңқылдадың.

Сыздатып та сенбестік сызаттары,
Тағы мәлім тағдырдың мұз артқаны.
Жадында ма тұйыққа тіреліп қап,
Ақ бетінді ар-намыс **қызартқаны?!**

Сәулеленіп күншығыс шар айналы,
Кірпігіңнен қанша таң арайлады?!
Ұмытылмай жүр шығар мұңдасатын
Дос та таппай көзіңнің **қарайғаны?!**

Көріп тұрып көктегі ала бұлтты,
Табиғаттан таныдым даналықты:
Боз, ақ, қызыл һәм қара — төрт бояудан
Адамзаттың тағдыры жаралыпты!

* * *

Жауынға, нұрға бөленген
Жауқазын талант тас жарған.
Өзіңнен — Тұңғыш өлеңнен
Бір арман бізде басталған.

Өзіңе тартып, жан аға,
Өстік қой жырға жақын боп.
Сен туған момын далада
Әкімнен гөрі ақын көп.

Өлеңі сонау даланың,
Өткерген балғын уақытты,
Башпайың күйген қара құм
Байсары қандай бақытты!

Майсалы самал сайларда
Майыса есіп майда леп,
Сайрайды бозторғайлар да:
«Сағидай жырлау қайда!» — деп.